

'Ελεύθερη πληροφόρηση

ΔΕΛΤΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: 'Ο Μητροπολίτης 'Αττικής και Μεγαρίδος ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ
'Αριθμός φύλλου 242 1 Δεκεμβρίου 2008

Λαχανιασμένοι δρομείς

έλω νά πλησιάσω, γιά μιά άκόμα φορά, τόν άθεο συνοδίτη, είσφέροντας στήν τράπεζα τών άνησυχίων του μιά δήλωση άπόλυτης συμφωνίας καί, ταυτόχρονα, ρίχνοντας στό καλάθι τών πολυδιαφημισμένων «άγώνων» του, μιά είσφορά ρητής, τεκμηριωμένης διαφωνίας.

Είμαι άπόλυτα σύμφωνος καί συνοδοιπορώ μέ τόν όργισμένο, άθεο μαχητή, στήν έμφαση τής διαμαρτυρίας του καί στόν άγώνα του κατά τοϋ ρατσισμού καί κατά τοϋ οικονομικοϋ ή τοϋ πολιτιστικοϋ όλοκληρωτισμοϋ. Είναί κοινή, όδυνηρή έμπειρία τών σκεπτόμενων άνθρώπων τής έποχής μας, ότι κατά τούς τελευταίους, ύλοκρατούμενους αίωνες, ή άξία «άνθρωπος» ύποβαθμίστηκε άπελπιστικά, ίσαμε τήν πλήρη ίσοπέδωση καί έξουθένωσή της. Κατάντησε-ή, σωσιότερα, τόν κατάντησαν-στοιχειό μικροσκοπικό τής όγκωδέστατης μάζας καί άπλό έξάρτημα τής κολοσσιαίας πλουτοπαραγωγικής μηχανής. Τοϋ μηχανικοϋ συγκροτήματος, πού άναβαθμίζει, άδιάκοπα καί άπεριόριστα, τήν εϋμάρεια τών

Κροίσων και τήν ὑπεροψία τῶν δυναστῶν, μειώνοντας τά στεγνά και σκυθρωπά πρόσωπα τῶν ἀδύναμων, πού διακινουῦνται στή σκιά τῆς ἐξάρτησης και τῆς ὑποδούλωσης.

Οἱ μεγάλοι Ὀργανισμοί, πού μανουβράρουν τήν παγκοσμιοποίηση και τήν ὑπεροχική ὑπερεξουσία τῶν λίγων, ἐκδίδουν και ἐπανεκδίδουν τίς ἐντυπωσιακές τους «Χάρτες», μέ τίς «δῆθεν ἀφυπνιστικές» διακηρύξεις τῆς ἰσότητας και μέ τούς προσδιορισμούς τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Τήν ἴδια ὥρα, οἱ παράπλευροι, ἐμφανεῖς ἢ ἀπόλυτα μυστικοί, μηχανισμοί, πού κατανέμουν, ἰδιοτελέστατα, τόν πλοῦτο και τήν ἐξουσία, πετοῦν στόν κάδο τῶν ἄχρηστων τίς διακηρύξεις γιά τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου και γιά τά ἀναφαίρετα δικαιώματά του και χίτζουν τό σχῆμα τῆς ἀπόλυτης ἰδεολογικῆς και κομματικῆς ὑποτέλειας και τῆς οἰκονομικῆς ἐξαθλίωσής του. Ἡ πρακτική αὐτή διεγείρει μέσα μου τήν ἀντίδραση και μέ κάνει συνοδοιπόρο και σύμμαχο μέ τόν ὁποιοδήποτε μαχητή τοῦ πεδίου τῆς κοινωνικῆς ἀναμέτρησης.

Διαφωνῶ, ὥστόσο και ἀποστασιοποιοῦμαι ἀπό τόν «ἐκμοντερνισμένο» ἄθεο, ὅταν τόν ἀκούω νά κραυγάζει και νά ἐπιχειρηματολογεῖ, πώς ὁ ἀγῶνας κατά τοῦ ρατσισμοῦ και κατά τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἀτίμητης ἀνθρώπινης προσωπικότητας, ἀποτελεῖ ὄραμα και ἐπίτευγμα, ἀποκλειστικά και μόνο, τῶν νεότερων ἐποχῶν. Τῶν ἀνθρώπων και τῶν σχημάτων, πού προέκυψαν μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ-λεγόμενου-«διαφωτισμοῦ» και τῆς «χειραφέτησης» μεγάλης μάζας τῶν Εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν ἀπό τά ὄραματα και τίς ἀρχές τῆς χριστιανικῆς, ἐκκλησιαστικῆς οἰκογένειας. Μιά τέτοια, ὑπερφίαλη διακήρυξη και ἀπαίτηση ἀποτελεῖ ἱστορική πλάνη και, παράλληλα, λαθεμένη ἀξιολόγηση τῶν πολιτιστικῶν και κοινωνιολογικῶν ἰσολογισμῶν τῆς ἐποχῆς μας. Τή χαρακτηρίζω πλάνη, γιατί προδίδει ἄγνοια τῶν διάφανων ἱστορικῶν δεδομένων. Τῶν πηγῶν, πού μαρτυροῦν ἀδιαφιλονίκητα, πότε και ποιοί θεμελίωσαν τήν ἀντίδραση κατά τοῦ ρατσισμοῦ και ποιοί ἀντέδρασαν γόνιμα και ἀποτελεσματικά κατά τῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ προσώπου. Και τήν ἐκτιμῶ ὡς λαθεμένη ἀξιολόγηση, γιατί ὑπερτονίζοντας τούς δικούς τους ἀγῶνες, ὡς ἀφειρητές τῆς προόδου και ὡς καταλυτικές παρεμβάσεις σιά πνικτικά γκέτο τῆς ἀχόρ-

ταγης ὀλιγαρχίας καί τῆς αἰμοχαροῦς τυραννίας, παρελαύνουν ὡς νικητές καί θριαμβευτές, τή στιγμή, κατά τήν ὁποία ὁ ρατσισμός ἀνθεῖ καί ἡ διαπλοκή τῶν συμφερόντων καταπνίγει τίς κραυγές τοῦ πόνου καί τῆς διαμαρτυρίας.

Φίλοι μου ἄθεοι, ἡ ἔμπνευση καί τό ξεκίνημα τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στήν ὑποτίμηση καί τήν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, δέν εἶναι σύγχρονα, δικά σας ἐπιτεύγματα. Ἀποτελοῦν δράματα ἄλλης ἐποχῆς καί δυναμικές παρεμβάσεις προσώπων, πού ἤξεραν καί διάθεταν τήν ἀντοχή νά ὑπηρετοῦν, θυσιαστικά, τήν ἀγάπην. Σεῖς δέν ἔχετε τή δύναμιν οὔτε καί τή θέλησιν νά ὑπηρετήσετε τήν ἀγάπην. Στρατεύεστε στίς ἰδεολογίες τῆς νεωτερικότητας καί γνωρίζετε, σάν μόνο μέσο ἀντίδρασης τήν κραυγή, τή διαδήλωση καί τήν αἱματοχυσία. Κάποιοι σχεδιασμοί-θά τό ὁμολογήσετε... ἀναποτελεσματικοί-καί κάποιες παθιασμένες διαδηλώσεις, ἀποτελοῦν παράγωγα τοῦ δικοῦ σας ὁράματος καί τοῦ δικοῦ σας μόχθου. Ὅμοια καί ἀπαράλλακτα μέ τά ξεσπάσματα τῶν προγόνων σας. Ἀπό τήν ἔκρηξη τῆς Γαλικῆς Ἐπανάστασης, ἴσαμε σήμερα, ἔχουν καταγραφεῖ ἀναρίθμητες τέτοιες ἐξορμήσεις. Μέ ἰσχνές κατακτήσεις. Καί μέ ἀπώλειες ὄχι ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλά τοῦ αἵματος καί τῆς ζωῆς τῶν ἀδικημένων.

Αν ἀποφασίσετε νά ἀναζητήσετε, νηφάλια, τήν ἀφειρηρία τοῦ ἀγώνα κατά τοῦ ρατσισμοῦ καί κατά τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας, θά πρέπει νά φυλλομετρήσετε ἀνάστροφα τίς σελίδες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας μας καί νά φτιάσετε στήν ἐποχή καί στό κῶρο, πού-δίχως μελέτη καί διάκριση-προσπαθήσετε νά τά ἀπαξιώσετε καί νά τά ἀπωθήσετε. Σᾶς ἐνημερώνω, λοιπόν, γιά φάση τῆς ἱστορίας, πού ἐνδέχεται νά μὴν τή γνωρίζετε, ἀλλά πού δέν παύει νά εἶναι πραγματικότητα. Ὁ μεγάλος ἀπόστολος, ὁ Παῦλος, κινήθηκε στήν ἀπεραντιωσύνη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, γιά νά φέρει τό Εὐαγγελικό ἄγγελμα καί νά ἀνοίξει τούς ὀρίζοντες τῆς πνευματικῆς ἀναβάθμισης τοῦ ἀνθρώπου. Γνωστό «τοῖς πᾶσι», ὅτι ὁ θεσμός τῆς δουλείας, τῆς ἀπώθησης τοῦ φτωχοῦ ἢ τοῦ ἀγράμματο ἀνθρώπινου πλάσματος στό περιθώριον τῆς περιφόνησης καί τῆς ἐκμετάλλευσης, ἦταν παγιωμένη κατάσταση. Καί ὄχι μόνο στόν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο, ἀλλά καί ἔξω

ἀπ' αὐτόν, οἱ εὐγενεῖς ἀπολάμβαναν τὰ πλούτη τους καί τήν ἐλευθερία τους καί οἱ φτωχοί θρηνοῦσαν τήν κατάντια τους. Σ' αὐτόν τόν κόσμο κήρυξε ὁ Παῦλος. Καί μέ τή σιγουριά τῆς πίστες του στήν καθολική πατρότητα τοῦ Θεοῦ καί μέ τή γενναιότητα τῆς ἐξαγιασμένης ἀγάπης του, φώναζε καί εἶπε: Μέσα στήν ἀνακαινισμένη οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ «οὐκ ἔνι Ἑλληνας καί Ἰουδαῖος, περιτομή καί ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλά τὰ πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός» (Κολασ. γ' 11). Δέν ὑπάρχει καμμιά διάκριση, πού δικαιοῦται νά κομματιάσει τό ἐναρμονισμένο καί ἐνοποιημένο ἀνθρώπινο σύνολο καί νά ὀδηγήσει σέ ἀντιπαραθέσεις καί συρράξεις τὰ μέλη του. Γιά ὅλους, πατέρας καί προστάτης καί παράγοντας ἐνοποιός εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτός ὁ λόγος στάθηκε μέσα στήν Ἐκκλησία, κατά τή ροή τῶν περιπετειῶν καί τῶν ἀνακατατάξεων, ἡ φωτισμένη καθοδήγηση, πού βοηθοῦσε στήν ἀπόσβεση τῶν ποικίλων κραδασμῶν καί στή διατήρηση τῆς ἰσότητας.

Καί, παράλληλα πρὸς τήν ἀποστολική διδαχή, θά σᾶς ὑπομνήσω καί ἓνα συγκεκριμένο περιστατικό, πού κυριολεκτικά συγκλονίζει κάθε εὐαίσθητη συνείδηση. Ὅταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος βρισκόταν, δέσμιος καί μέ τήν προοπτική νά δικαστεῖ, στή Ρώμη, δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη ἑνός δούλου ἀπό τίς Κολοσσές. Ὁ δούλος εἶχε δραπετεύσει ἀπό τό ἀφεντικό του, τόν Φιλήμονα, πού ἦταν Χριστιανός, εὐπορος καί μαθητής τοῦ Παύλου. Ὁ φυλακισμένος Ἀπόστολος δέχτηκε τό δούλο. Τόν ἄκουσε προσεκτικά. Τόν καθοδήγησε μέ ἀγάπη. Καί, στή συνέχεια, ἔβαλε στό χέρι του μιά συστατική ἐπιστολή πρὸς τόν Φιλήμονα καί τόν συμβούλεψε νά γυρίσει πίσω στό ἀφεντικό του. Καί τί χάραξε στήν ἐπιστολή; Μιά σύσταση, πού ἔμεινε καί θά μείνει ὡς ἡ μοναδική Χάρτα ἀξιολόγησης τῆς προσωπικότητας καί συναδέλφωσης τῶν ἀτόμων. Σέ ἴκετεύω, γράφει, νά δεχτεῖς τό δούλο Ὀνήσιμο, σά νά βλέπεις ἐμένα. «Σύ δέ αὐτόν, τουτ' ἔστι τὰ ἐμά σπλάγχχνα προσλαβοῦ... οὐκέτι ὡς δούλον, ἀλλ' ὑπέρ δούλον, ἀδελφόν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δέ μᾶλλον σοί καί ἐν σαρκί καί ἐν Κυρίῳ! εἰ οὖν με ἔχεις κοινώνον, προσλαβοῦ αὐτόν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοί ἐλλόγει» (Φιλήμ. 12-18). (Ἐάν σέ ἀδίκησε ἢ ἄν σέ ἔβλα-

ψε, χρέωσε τήν ὀφειλή σέ μένα καί σύ δέξου τον σάν ἀδελφό ἀγαπητό καί σά συνεργάτη πολύτιμο.

Από τήν ἐποχή ἐκείνη, ἀπό τόν πρῶτο αἰῶνα τῆς Χριστιανωσύνης, ἴσαμε σήμερα, ἔχετε, φίλοι ἄθεοι, συναντήσῃ κείμενο προοδευτικότερο καί δυναμικότερο; Ἔχετε διακήρυξη, πού μπορεῖ νά σταθεῖ παράπλευρα στήν ἐναγώνια σύσταση τοῦ Παύλου; Μαρτυρία καρδιάς, ὑπέρτερη ἢ, ἔστω, ἰσότιμη στή μαρτυρία τοῦ δασκάλου τῆς οἰκουμένης, πού ἀνεβάζει τό δοῦλο τῆς σκληρῆς Ρωμαιοκρατίας στήν περιωπή τοῦ ἀδελφοῦ καί μάλιστα, ἀδελφοῦ μέσα στήν ἐνοποιημένη καί ἀγιασμένη οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ;

Δέν ἔχω καμιά διάθεση νά σᾶς προκαλέσω. Ἄπλά, ἀδελφικά, θά σᾶς πῶ μιὰ κουβέντα. Σᾶς βασανίζει καί σᾶς διεγείρει τό πνεῦμα καί τό κλίμα τῶν φυλετικῶν ἢ τῶν οἰκονομικῶν διακρίσεων, πού τραυματίζει θανάσιμα τήν ἐνότητα τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν μας. Ὡστόσο, ἂν ἀγνοήσετε ἢ ἂν περιφρονήσετε τήν ἀναβάθμιση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, πού ἔφερε στίς κοινωνίες μας ὁ σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἀπόστολός του ὁ Παῦλος, θά μείνετε, λαχανιασμένοι δρομεῖς, χωρίς νά βρίσκετε τόπο συνάντησης καί συναδέλφωσης. Σαλπικτιές τῆς ἰσότητας, δίχως νά ἀκοῦτε τήν παρήγορη ἀπόκριση συμφωνίας καί ἀποδοχῆς τῶν μηνυμάτων σας ἀπό τούς ἐκμεταλλευτές καί τοῦ μόχθου καί τῆς ἀξιοπρέπειας τῆς ἀναντικατάστατης ἀνθρώπινης ὑπαρξης.

«...Πολλήν ἐν Χριστῷ παρηρσίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τό ἀνῆκον, διά τήν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ· τοιοῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνί δέ καί δέ-σμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρακαλῶ σε περί τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὄν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνί δέ σοί καί ἐμοί εὐχρηστον, ὄν ἀνέπεμψα· σύ δέ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι τά ἐμά σπλάγχνα, προσλαβοῦ· ὄν ἐγώ ἐβουλόμην πρός ἐμαυτόν κατέχειν, ἵνα ὑπέρ σοῦ διακονῆ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου· χωρίς δέ τῆς σῆς γνώμης οὐδέν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μή ὡς κατά ἀνάγκην τό ἀγαθόν σοι ἦ, ἀλλά κατά ἐκούσιον. τάχα γάρ διά τοῦτο ἐχωρίσθη πρός ὦραν, ἵνα αἰώνιον αὐτόν ἀπέχης, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπέρ δοῦλον, ἀδελφόν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δέ μᾶλλον σοί καί ἐν σαρκί καί ἐν Κυρίῳ! εἰ οὖν μέ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτόν ὡς ἐμέ, εἰ δέ τι ἡδίκησέ σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοί ἐλλόγει...».

Κριτική-αυτόκριτική

Τρία πορτρέτα(1)

Αέν είναι εύκολο νά εικονίσεις, με πληρότητα καί πειστικότητα, τή διακύμανση τοῦ δίδυμου «κριτική-αυτόκριτική» στή λειτουργία τῶν δυό διοικητικῶν Σωμάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καί τοῦ ἐξουσιοδοτημένου ἀπό αὐτήν ὄργανου, τῆς Διαρκoῦς Ἱεραρχίας Συνόδου. Πρέπει νά ἀπομονώσεις τίς ἱστορικές περιόδους. Καί νά προωθήσεις στή βάσανο τῆς ἀνάλυσης καί τῆς κριτικῆς σου τίς συμπεριφορές τῶν κορυφαίων, σηματοφόρων ἡγετικῶν παραγόντων, πού, μέ τόν προσωπικό τους δυναμισμό ἤ μέ τήν πολύχρωμη ἀδυναμία τους, χάραξαν τό ἰδιόμορφο στίγμα τῆς ἐποχῆς. Τά Συνοδικά σχήματα λειτουργοῦν σέ ἀτέρμονο μῆκος χρόνου. Ἄλλά τά πρόσωπα βηματίζουν σέ σχηματισμό συνεχoῦς διαδοχῆς. Καί ἡ ἐναλλαγή τῶν ἡγετικῶν Ἐπισκοπικῶν στελεχῶν, σηματοδοτεῖ τροποποίηση ἢ καί ἀνατροπή τοῦ προηγούμενου *modus potestatis* καί εἰσαγωγή νέου ὄραματος καί νέων ἀντιδράσεων στίς προκλήσεις τῆς ἐπικαιρότητας. Σέ περίπτωση, πού δέ θά ψυχογραφῆσεις, μέ πιστότητα, τήν ἄλλη

προσωπικότητα καί, παράλληλα, πού δέ θά φωτογραφῆσεις τόν ἄλλο τρόπο διαχείρισης τοῦ ποιμαντικοῦ λειτουργήματος καί τό ἄλλο φάσμα τῶν προσωπικῶν συμπεριφορῶν, κατά τή διαδοχή τῶν προκλήσεων τῆς καθεμῆς μέρας, δέ θά κατορθώσεις νά προσδιορίσεις ἄν καί μέ πόση εὐσυνειδησία ἀνταποκρινόταν ἡ ἡγεσία τοῦ «χθές» καί ἀνταποκρίνεται ἡ διάδοχη φρουρά τοῦ «σήμερα» στό ἐπιτακτικό χρέος τῆς ἐλεύθερης κριτικῆς τῶν ποιμαντικῶν σχεδιασμῶν καί τῆς ταπεινόφρονης, ἐνσυνείδητης αὐτοκριτικῆς, στίς περιπτώσεις ἐλλείψεων ἢ καί ὀλισθημάτων.

Ἐχω μπροστά μου, νωπό, τόν πίνακα τῶν ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων, πού συνέθεσαν τήν ἱστορική ἀφήγηση τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας. Ὅχι ὡς πληροφόρηση ἀπό ἄλλες πηγές ἢ ἱστορική σύνθεση ἀπό δεύτερο ἢ τρίτο χέρι. Ἐχω τό πλούσιο ὕλικό, ὡς προσωπικό ἀπόκτημα καί ἐπεξεργασμένο θησαύρισμα. Ἡ κάθε λεπτομέρεια ἀποτελεῖ, γιά μένα, ἐμπειρικό χάραγμα στή συνείδηση καί στή μνήμη. Ἀποτίμηση διαμορφωμένη καί παγιωμένη στή ροή τῶν γεγονότων καί στήν, ἀπό

κοντά, παρακολούθηση του Συνοδικού έργου.

Κάνοντας χρήση όλων αυτών των προσωπικών μου εμπειριών, θά προσπαθήσω νά συνθέσω, μέ άδρες γραμμές, τά πορτρέτα των τριών προκαθημένων της έλληνικής Έκκλησίας, πού πηδαλιούχησαν τό ιερό Σκάφος κατά την τελευταία πενηκονταετία και άπόθεσαν, μέ γαλήνια σεμνότητα ή μέ έκρηκτικό πάθος, την άτομική τους σφραγίδα στη βίβλο των συμβάντων και στίς καρδιές των ανθρώπων.

Τόν πρώτο ήγέτη νοιώθω την ανάγκη νά τον προσεγγίσω ιδιαίτερα σεβαστικά. Γιατί άφηνε, μέ τό πέρασμά του, πνοή άγίας βιοτής και ζεστασιά άνόθευτης, πηγαίας άγάπης.

Είναι ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Ίερώνυμος. Άσκησε τό λειτούργημά του μέ άθόρυβη, αλλά δυναμική, σεμνότητα, σέ χρονικό μήκος μιās και μόνης έξαετίας. Και άφησε πίσω του έργο, πού δέν έπαρκοϋν για νά τό αντισταθμίσουν οι προκάτοχοί του και οι διάδοχοί του της περιόδου όλόκληρου του είκοστού αιώνα.

Θά άποτυπώσω τό πρώτο, καιριο σίγμα της πνευματικής του ταυτότητας, δημοσιοποιώντας μιá προσωπική μου έμπειρία. Τόν έπισκέφθηκα, μετά την άπόσυρσή του από την πολύπτυχη και πολυτάραχη άρχιεπισκοπική δράση του, στό ταπεινό του ήσυχαστήριο της Τήνου. Και, σέ κάποια στιγμή, καθώς καθόταν στό γραφεΐο του, τον είδα νά πιάνει στό χέρι τό Ίερό Εύαγγέλιο, νά τό σηκώνει και νά μου λέει, μέ φωνή τρεμάμενη από τό δέος και τί συγκίνηση: Αυτό τό Εύαγ-

γέλιο, έγώ τό έφαρμόζω; Εΐμαι λειτουργός της Έκκλησίας, εΐμαι Αρχιεπίσκοπος, φορτισμένος μέ την εύθύνη νά διδάσκω και νά αγιάζω τό λαό. Αύτά, πού μου λέει τό Εύαγγέλιο τά έχω βιώσει, μέ πιστότητα και μέ ακρίβεια, στην προσωπική μου ζωή και τό έχω κάνει πράξη κατά την άσκηση του λειτουργήματός μου;

Στάθηκα άφωνος και τον κύτταζα. Ήνοιωθα, πώς δέ μιλούσαν τά χείλη του, αλλά ή καρδιά του. Ή εύαίσθητη συνείδησή του, πού μοναδικό της όραμα είχε την εύθυγράμμιση μέ τό λόγο του σαρκωμένου Λόγου, μέ την άτίμητη Διδαχή του Αρχηγού της Έκκλησίας μας Ίησού Χριστού.

Μετά από καιρό, τυπώθηκε τό βαθύτατα έξομολογητικό βιβλίο του, μέ τον έρωτηματικό τίτλο: «*Εΐμαστε Χριστιανοί;*». Και εκεί είδα νά έπαναλαμβάνει, ένώπιον όλων των άναγνωστών του, την ΐδια, έναγώνια, αυτοκριτική του:

«*Τό βιβλίο αυτό ξεκίνησε από έναν αυτοέλεγχο, πού μέ άπασχολούσε επί πολύν καιρό. Σκοπός του ήταν ν' άπαντήσω στον έαυτό μου, αν εΐμαι ή δέν εΐμαι Χριστιανός.*».

Έκμυστηρεύσεις συγκλονιστικές και άφυπνιστικές. Όταν έχεις μπροστά σου ένα λευκασμένο γέροντα, νά σου όμολογεΐ, μέ ήρεμο βλέμμα και σπασμένη φωνή, ότι αυτοεξετάζεται και αυτοανακρίνεται, αν στοιχίζεται μέ ακρίβεια στίς Εύαγγελικές προδιαγραφές και στην πλούσια Πατερική Παράδοση, δέ βρίσκεις άλλο τρόπο ανταπόκρισης, παρά μόνο τό νά σκύψεις και νά άσπαστεΐς τό τίμιο χέρι του.

Θά αναφέρω και ένα δεύτερο δείγμα της πνευματικής του εύαισθησίας, πού

ἐναρμονίζεται μέ τό πρώτο καί ἀκτινοβολεῖ τήν πληρότητα τῆς ἐξαγιασμένης ὑπαρξῆς του. Εἶχε τήν ἄνεση, στήν περίπτωση λαθεμένου ἢ κακῶς ἐπιλεγμένου χειρισμοῦ του, νά ἀναγνωρίζει, δημόσια, τήν εὐθύνη του καί νά καταθέτει ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ τή μετάνοιά του.

Σέ κρίσιμη στιγμή, πού κλήθηκε νά παρέμβει στήν ἐκκλησιαστική ζωή τῆς Κύπρου καί νά βοηθήσει στήν ἀποκατάσταση τῆς σπασμένης ἐνότητας τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Σώματος, θεώρησε, πῶς πρώτη καί ἀδήριτη ἀνάγκη ἦταν νά ἀνακόψει τήν ἔξαψη τοῦ διχασμοῦ, γιά νά ἀποφευχθεῖ ἡ καταγιγίδα τοῦ αἱματοκυλισματος καί τῆς καταστροφῆς, πού διαγραφόταν στό θολό ὄριζοντα. Καί παρακάμπτοντας τήν ἐπιταγή τῶν Ἱερῶν Κανόνων, πού δέν ἐπιτρέπουν τήν ταυτόχρονη ἄσκηση ἐκκλησιαστικῆς καί κοσμικῆς ἐξουσίας, συνέστησε στή μικρή ομάδα τῶν Κυπρίων Ἐπισκόπων, νά μὴν ἐπιμείνουν στήν ἀπαίτησή τους νά παραιτηθεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἀπό τήν κοσμική ἔπαλξη τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

Ἀργότερα καί μετά τίς τραγικές ἐξελίξεις στήν Κύπρο, δέ δίστασε νά ἐξομολογηθεῖ δημόσια, ὅτι ἡ παράκαμψη τῶν σχετικῶν διατάξεων τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἦταν λάθος του καί ἐκκλησιαστικό ἀτόπημά του.

Σέ ἓνα χειρόγραφο, τό ὁποῖο βρέθηκε στά κατάλοιπά του καί στό ὁποῖο διεκτραγωδεῖ τά γεγονότα, πού κατέληξαν στήν Τουρκική κατοχή τῆς μισῆς Κύπρου, ἱστορεῖ καί τή δική του προσπάθεια νά συγκρατήσῃ ἐνωμένη τήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Μεταφέρω κάποια ἀποσπάσματα:

«Τόν Μακάριο, παρά τίς γνωστές ἀδυναμίες του, τόν θεωροῦσα ἓνα μεγάλο ἐκκλησιαστικό καί ἔθνικό κεφάλαιο. Ἐκκλησιαστικό μέν γιατί εἶχε μιά παγκόσμια ἀκτινοβολία, καί μάλιστα στίς Χῶρες τοῦ λεγομένου Τρίτου Κόσμου καί ἰδιαίτερα τῆς Ἀφρικῆς. Ἦταν ἀκόμα ἀρκετά νέος καί, κατά ἄνθρωπον, μπορούσε νά ὑπολογίζη κανεῖς ὅτι θά ζοῦσε ἀκόμα πολλά χρόνια. Γι' αὐτό, ἂν ἀξιοποιοῦσε αὐτή τήν ἀκτινοβολία, θά μπορούσε νά βοηθήσῃ πολύ στή διάδοσι τῆς πίστεώς μας, ἰδιαίτερα στή Μαύρη Ἠπειρο, ὅπου ἡ παρουσία μας εἶναι τόσο ἰσχνή.

...Ἐκεῖ, ὅμως, πού ἡ παρέκκλισις ἀπ' τοὺς Ἱερούς Κανόνες ἦταν κατάφωρη, ἦταν ὁ συνδυασμός τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἀξιώματος τοῦ Μακαρίου, μέ τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Καί σ' αὐτή τήν παραβίαση τῶν Ἱερῶν Κανόνων νοιώθω, πῶς εἶμαι συνένοχος ὄχι μόνο γιατί δέν τήν κατήγγειλα, ἀλλά καί γιατί προσπάθησα, μέ διάφορα κανονολογικά τεχνάσματα νά τή δικαιολογήσω. Σ' αὐτό εἶχε πέρα γιά πέρα δίκαιο ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, πού μέ ἓνα περισπούδαστο καί ἐμπεριστατωμένο ἄρθρο του ἔχει ἀντικρούσει τίς ἀπόψεις μου.

Θά μ' ἐρωτήσει ὁ Θεός γιατί τό ἐνέκρινα, ἐνῶ ἤξερα πῶς δέν ἦταν σωστό. Ἐκεῖνος, ὅμως, γνωρίζει, ὅτι ἂν εἶχα τηρήσει τή στάση πού τήρησα στό ζήτημα αὐτό δέν ἦταν οὔτε ἀπό ἰδιωτέλεια δική μου οὔτε ἀπό ἄνθρωπαρέσκεια, οὔτε καί ἀπό δειλία. Στή στάση μου ἐκείνη τό μόνο μου κίνητρο ἦταν τό ἔθνικό συμφέρον. Ἄν ἡ ἀποψί μου ὅτι ἦταν ἔθνικό συμφέρον νά παραμείνῃ ὁ Μακάριος καί Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου καί Πρόεδρος τῆς Δημοκρα-

τίας ἦταν λανθασμένη, αυτό είναι λάθος, ἀμάρτημα ὅμως εἶναι νά καταπατηθοῦν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες γιά χάρι τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος. Καί αυτό ἔγινε σ' αὐτή τήν περίπτωση».

Ἡ εἰλικρίνεια τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερώνυμου, ἡ ἀνοιχτή, διάφανη καρδιά του, πού κατέθετε, πάντοτε, ἔντιμο λόγο καί μπροστά στό Θρόνο τοῦ Θεοῦ καί μπροστά στήν ἀγαπημένη του ἐκκλησιαστική οἰκογένεια, βρίσκεται πιά κατατεθειμένη στό φυλακτήριο τῆς ἱστορίας, ὡς «Χριστοῦ εὐωδία ἐν τοῖς σωζομένοις καί ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις» (Β' Κορινθ. β' 5). Ὅσοι ποιμένες ὀσφρανθοῦν αὐτή τήν εὐωδία, θά νοιώσουν τήν ἀνάγκη νά τήν ἀναμεταδώσουν. Ὅσοι μείνουν προσκολλημένοι στήν ὑπόκριση τοῦ φαρισαϊκοῦ σχήματος, θά ἀναπλάσουν τό σκηνικό τῆς ἀπάτης.

Τό δεύτερο, χαρισματικό στοιχεῖο συμπεριφορᾶς τοῦ μακαριστοῦ, ἀνεπανάληπτου (τούλάχιστο γιά τήν ἐποχή μας) Ἱεράρχη Ἱερώνυμου, ἦταν ἡ ἔντιμη, ἀνεπιτήδευτη, καθαρά ἐκκλησιοκεντρική διαχείριση τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σαφής ἀποστασιοποίησή του ἀπό τά σχήματα καί τά ὄραματα τῆς κατεστημένης κοσμικότητας καί ὁ «ἐν ἀπλότητι» ἀδελφικῆς ἀγάπης διάλογός του μέ τόν ὀποιοδήποτε συνομιλητή, πού θά διατύπωνε ἐρώτημα ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας ἢ θά ἐπιχειροῦσε πολεμική ἀναμέτρηση μαζί του.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος δέν ἀνῆκε σέ λέσχες ἐκκλησιαστικῆς ἢ κοινωνικῆς σκοπιμότητας. Δέν ὑποτασσόταν στους ἐκβιασμούς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Δέν ἄπλωνε τό χέρι, γιά νά

δρέψει τούς καρπούς τῆς «ἄκρατης δημοσιότητας» καί τῆς ἐξαγορασμένης «δημοτικότητας». Ἦταν ἕνα καθαρό, ἀλάξευτο μέταλλο, ἀποκομμένο ἀπό τό μεταλλεῖο τῆς Πατερικῆς ἀγιότητας. Καί ἄφηνε-παντοῦ καί πάντοτε-τή στιλπνή λάμψη καί τόν ἑναρμόνιο ἦχο τῆς ἀνόθευτης ἀρχιερωσύνης του.

Κατά τό βραχύ διάστημα τῆς ὑπεύθυνης ἡγετικῆς του δράσης, πολεμήθηκε ἀπό πολλούς. Ἀπό τίς κυψέλες τῶν σκανδαλοποιῶν, πού ὑπῆρχαν καί τότε καί δροῦσαν ἀσύδοτοι μέσα στήν αὐλή τῆς Ὁρθόδοξης ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπό τούς ἠλεκτρισμένους καί ἐπαναστατημένους διαχειριστές τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἀπό τούς κράχτες τῶν μοντέρνων(!!!) ἰδεῶν καί τούς ἐμπόρους τῶν φετίχ τῆς ποικίλης ἀπόλαυσης. Κάποιοι τόν ἠθελαν δουλικά ὑποταγμένο στους σχεδιασμούς τους. Κάποιοι ἄλλοι τόν πυροβολοῦσαν, γιατί τόν θεωροῦσαν ἀνάχωμα, πού ἐμπόδιζε τήν προσωπική ἢ τήν ὁμαδική προέλασή τους.

Ἀπέναντι ὅλων αὐτῶν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος στάθηκε ὄρθιος, ἀκέραιος, καθηλωμένος στό πρόσωπο τοῦ Ἐσταυρωμένου καί στό ἐπισκοπικό του ὄραμα, ἀνοιχτός πάντοτε στόν ἔντιμο διάλογο, ἔτοιμος καί πρόθυμος «πρός ἀπολογία παντί τῶ αἰτούντι λόγον» (Α' Πέτρ. γ' 15), ἀπρόθυμος γιά σκοτεινές δοσοληψίες ἢ γιά συμβιβασμούς «πρός τάς ἀρχάς, πρὸς τάς ἐξουσίας, πρὸς τούς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου» (Ἐφεσ. στ' 12).

Εἶναι σέ ὅλους γνωστό, ὅτι ἡ ἀρχιεπισκοπική θητεία τοῦ μακαριστοῦ Ἱερώνυμου συνέπεσε μέ τήν κατάλυση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καί

τήν υπερίσχυση τῆς δικτατορίας. Τό κλίμα, πού προέκυψε, ἦταν ἐπικίνδυνα ἐκρηκτικό. Καί ὁ ἀναβρασμός τῶν κυμάτων δέ σεβάστηκε καί δέν ἄφησε ἀπρόσβλητο τό «ἀκέραιο» καί «έντελῶς ἀνεύθυνο» πρόσωπό του. Ἡ μιά ὀμάδα τόν κατηγοροῦσε καί τόν σπύλωνε, γιατί δέν προσχώρησε στό σηματοπισμό της καί δέ συστρατεύτηκε στούς ἀγῶνες της. Καί ἡ ἄλλη τόν ὀνομάτιζε σύμμαχο τῆς τυραννίας καί τόν πυροβολοῦσε, μέ μανία καί πάθος.

Στήν πραγματικότητα, ὅλες αὐτές οἱ «πεφυσιωμένες» μαχητικές ἐπάλληξεις, μέρος τῶν παικτῶν τῆς σύγχρονης παγκόσμιας αἱματηρῆς τραγωδίας, ἀποδεικνύονταν, πῶς δέν ἦταν σέ θέση νά ἀποκρυπτογραφήσουν τόν πνευματικό κώδικα τοῦ Ἰερώνυμου, πού ξεπερνοῦσε τή μάταιη, ἀποπλανητική συνθηματολογία τῶν τριόδων καί ἄνοιγε ὀρίζοντες ἀναβάθμισης τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καί οἰκοδόμησης τῆς «κοινωνίας τῆς ἀγάπης».

Μεταφέρω κάποια ἀποσπάσματα ἀπό τή συγκινητική καί συγκλονιστική ἀποχαιρετιστήρια ὀμιλία του, πού τήν ἔκανε στό Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν στίς 9 Δεκεμβρίου 1973.

«Ὅτε τό 1967 ἀνελαμβάνομεν τάς εὐθύνας τῆς Ἀρχιεπισκοπείας ὑπῆρχαν ὠρισμένα αἰτήματα τοῦ λαοῦ διά τήν Ἐκκλησίαν, τά ὁποῖα ἀπετέλουν πάγκοινων καί γενικὴν ἀπαίτησιν καί τά ὁποῖα δέν ἦτο δυνατόν νά τά ἀντιμετωπίσῃ ἓνα μόνον πρόσωπον, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά πάντες ἀπό κοινοῦ καί ἰδιαιτέρως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς ἡγετικές θέσεις ἔπρεπε ὄχι μόνον νά μὴν ἀντιδράσουν, ἀλλά καί θετικῶς νά βοηθήσουν.

Ἐνα ἀπό τά θέματα αὐτά, τό κυριώτερον, ἦτο ἡ κάθαρσις τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Αὕτη ἀπετέλει καί πάγκοινων καί ἐπιτακτικόν αἶτημα...

Ἦτο φυσικόν, ἡ τάξις τῶν πολεμίων νά πληθύνεται συνεχῶς ἀπό ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπλήττοντο ἀπό τά μέτρα, τά ὁποῖα ἔπρεπε νά ληφθοῦν διά τήν παντοειδῆ ἐξυγιάνσιν τῆς Ἐκκλησίας...

Ἐπίσης προσετέθησαν εἰς τάς τάξεις τῶν πολεμίων ὅσοι ἔχασαν τάς θέσεις των, ὄχι διότι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶχε κάτι τό προσωπικόν ἐναντίον των, ἀλλά διότι οὗτοι δέν ἦτο δυνατόν νά ἐπιτελέσουν καλῶς τό καθῆκον των.

Ἄλλοι οἱ ὁποῖοι προσετέθησαν εἰς τούς πολεμίους καί αὐτοὶ εἶναι οἱ περισοτέρου, εἶναι ὅσοι ἐπλήγησαν οἰκονομικῶς, τῶν ὁποίων δηλαδή ἐθίγησαν τεράστια οἰκονομικά συμφέροντα μέ τήν προσπάθειαν τῆς περισυλλογῆς καί τῆς τιμίας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τάς τάξεις τῶν ἀντιπάλων ἐπύκνωσαν καί ἄλλαι σκοτειναὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κατέχουν πολύ κεντρικὰ καί ὑψηλὰς θέσεις, καί αἱ ὁποῖαι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ οὔτε ἠθελαν οὔτε θέλουν νά ἴδουν τήν Ἐκκλησίαν νά στέκεται ὑψηλά, νά ἔχη δύναμιν καί νά εἶναι σεβαστὴ ἀπό ὅλους.

Τέλος, εἰς τούς φανατικούς ἐναντίον μας πολεμίους προσετέθησαν καί ἄλλοι ἐκ λόγων, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς τήν πολιτικὴν. Διότι ὅλοι ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνήκει εἰς τήν τάδε ἢ τήν τάδε παράταξιν. Ἀλλά τό πραγματικόν εἰς αὐτήν τήν περίπτωσιν ἦτο, ὅτι καί οἱ μὲν καί οἱ δέ ἐστρέφοντο ἐναντίον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Οἱ μὲν διότι ἐνόμιζον, ὅτι ἐπειδὴ δέν ἦτο μαζί των, ἦτο μέ τούς ἄλλους καί οἱ ἄλλοι πάλιν,

έπειδή έβλεπαν, ότι δέν τούς ήκολούθει, ότι άνήκε τάχα είς τούς άντιπάλους των. Άλλά αυτό άκριβώς άποδεικνύει, ότι ό Άρχιεπίσκοπος δέν είργάζετο ούτε διά τήν μίαν μερίδα ούτε διά τήν άλλην. Ό Άρχιεπίσκοπος όπως πρέπει νά είργάζεται και ό κάθε Άρχιεπίσκοπος, είργάζετο δια τήν Έκκλησίαν. Διά τήν Έκκλησίαν και δι' αυτής διά τό Έθνος. Αυτή είναι ή άποστολή του έκάστοτε Άρχιεπισκόπου. Ό Άρχιεπίσκοπος δέν πρέπει νά άποβλέπη είς τά πρόσωπα, τά όποια διοικούν τήν Πολιτείαν, ούτε νά συνδυάζεται μέ αυτά. Ό Άρχιεπίσκοπος και όλοι οι έκκλησιαστικοί άρχοντες πρέπει νά ίστανται υπεράνω των πολιτικών παρατάξεων. Διότι και ό Άρχιεπίσκοπος και οι λοιποί έκκλησιαστικοί ήγέται είναι ποιμένες, ποιμένες όλων των Έλλήνων, άνεξαρτήτως του άν ούτοι άνήκουν είς αυτήν ή είς εκείνην τήν πολιτικήν παράταξιν ή άκόμη και ίδεολογίαν...».

Όλες αυτές, οι από βάθους έξαγιασμένης και διάφανης καρδιάς, έξομολογητικές αναφορές, δίνουν τό στίγμα των όραμάτων και της ποιμαντικής διακονίας του Άρχιεπισκόπου Ίερώνυμου. Τά ήγετικά του έρεθίσματα είχαν, πάντοτε, ως άφετηρία τίς διδαχές και τά παραγγέλματα του σαρκωμένου Λόγου και, ως φωτεινούς όδηγούς, τίς συμπεριφορές των καταξιωμένων Πατέρων μας, πού συνάρμοσαν τή μεγάλη και άδιαμφισβήτητη Παράδοση της Όρθόδοξης Έκκλησίας μας. Αυτή ή εύθυγράμμιση του τόν άναδεικνύει ως τόν Άρχιεπίσκοπο των Άποστολικών όραματισμών και ως τόν ήγέτη μέ τά πλούσια χαρίσματα και τή διακριτική σεμνότητα.

Δέν μπορώ ή, όρθότερα, δέ δικαιούμαι νά θεωρήσω όλοκληρωμένη τή σκιαγραφία του πορτρέτου του Άρχιεπισκόπου της ταπεινώσης, της προσευχής και της δουλειάς, άν δέ σύρω δυό-τρεις γραμμές, πού νά σηματοδοτούν τήν εύρύτητα και τή σοβαρότητα του ποιμαντικού του μόχθου.

Ό Άρχιεπίσκοπος Ίερώνυμος στάθηκε όρθιος στην άνώτατη έκκλησιαστική έπαλξη μόνο για έξι χρόνια. Και άνοιξε όρίζοντες όργανωτικής ανανέωσης, μόρφωσης και έπιμόρφωσης των στελεχών της Έκκλησίας, όργάνωσης και διακλάδωσης των ιδρυμάτων της άγάπης και πρόσβασης στους προβληματισμούς και στις άνησυχίες της έπικαιρότητας, πού δέν τούς είχαν άνοιξει οι προκάτοχοι του από τήν άρχή του είκοστου αιώνα.

Κάποιοι από τούς Έπισκόπους, πού φιλοδόξησε νά τόν άντιπολιτευτεί, περιήρχετο, μέ ύφος σοβαροφανές, «τάς όδους και τάς ρύμας» και έκήρυττε: «Δώστε μου έμένα τούς πακτωλούς της Μονής Πεντέλης και της Άρχιεπισκοπής και σας κάνω πολύ περισσότερα έργα, από αυτά, πού έκανε ό Ίερώνυμος».

Τήν έπηρεμένη αυτή διακήρυξη τήν άποδόμησε και τήν εύτέλισε ή ιστορία.

Ό Ίερώνυμος, φορτωμένος μέ τά έργα του άρχιεπισκοπικού μόχθου του και ταλαιπωρημένος από τίς έπιθέσεις των «θιγμένων» άντιπάλων του, άποσύρθηκε από τό θρόνο της προσφορας και των δακρύων. Οι διώκτες του άνέβηκαν τά σκαλοπάτια της υπεύθυνης έξουσίας. Και διαχειρίστηκαν τούς πακτωλούς της Πεντέλης και της Άρχιεπισκοπής και όλων των άλλων έκκλησιαστικών ταμείων όχι έξι, αλλά τριαντα-

πέντε όλόκληρα χρόνια. "Αν αυτή τή στιγμή βρεθεί ὁ τολμηρός καί ἔντιμος ἐκτιμητής, πού θά ἐπιχειρήσει καταγραφή καί ἀποτίμηση τῶν δυό περιόδων, τῆς ἐξαετίας τοῦ μαρτυρικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου καί τῆς τριακονταπενταετίας τῶν διαδόχων του, θά μείνει ἄφωνος μπροστά στά φαινόμενα. Στήν τριακονταπενταετία δέν ἔγινε τό παραμικρό ἔργο ὑποδομῆς. Δέν μπήκε πέτρα πάνω στήν πέτρα. Ἀντίθετα, κάποια ἀπό τά ἔργα τῆς προηγούμενης ἐξαετίας, ἐπειδή κρίθηκαν δαπανηρά, μπλοκαρίστηκαν καί διακόπηκαν. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἀπεμπόληση καί παράδοση στό κράτος τοῦ Νοσοκομείου τῶν Κληρικῶν, πού τό ἔστησε ὁ Ἱερώνυμος μέ πολύ κόπο καί μέ μεγάλες θυσίες καί πού-στά λίγα χρόνια τῆς λειτουργίας του-πρόλαβε νά ἀναδειχτεῖ σέ ὑψηλῆς στάθμης Νοσηλευτικό ἴδρυμα.

Θά χαράξω, κατά προσταγή τῆς συνείδησής μου καί τήν τελευταία σκίαση στό ὀλοφώτεινο πορτρέτο.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος ξεκίνησε τήν ὀδοιπορία του σέ τοῦτο τόν κόσμο φτωχός καί ἔφυγε φτωχότερος. Τά πρῶτα του βήματα τά ἔκανε ὀρφανός, μιά καί ὁ πατέρας του πέθανε πρὶν ἀντικρῦσει τό γελαστό πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του. Μεγάλωσε μέ τήν ἀποκλειστική φροντίδα τῆς ἡρωΐδας χήρας μάνας του. Καί πορεύτηκε, στή μακρά διαδρομή τῶν σπουδῶν του καί τῆς δικονομίας του μέ ὄραμα καί ἄθλημα τήν ἀγάπη καί μέ περιφρόνηση στήν ἀλαζονία τοῦ πλούτου.

Τό φτωχό του βαλάντιο, πρὶν περάσει ὁ μήνας, ἔπρεπε νά ἀδειάσει

τελειῶς. Νά μή μείνει μέσα οὔτε ἡ τελευταία δραχμή. Καί τό παραμικρό ὑπόλειμμα γινόταν χειρονομία καί πνοή ἀγάπης. Καί στόν ἐργάτη τῆς ἀγάπης ἔμενε ἡ χαρισματική φτώχεια. Τό ἄδειασμα τῆς ὕλης καί τό πλήρωμα τοῦ πνεύματος.

Αὐτό εἶναι τό πορτρέτο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἀποστολικῶν Ὁραματισμῶν Ἱερώνυμου Κοτσῶνη.

Προσωπική μου πεποίθηση εἶναι, ὅτι καμμιά δύναμη ὑλοφροσύνης ἢ ἐμπάθειας δέ θά καταφέρει νά τό ἀμαυρώσει. Γιατί ἡ χαρισματική του γνησιότητα καί φωτεινότητα, ἔχει τήν ἀντοχή καί τή δύναμη νά διεμβολίζει τίς ἀστράπες καί τίς βαρεῖες συννεφιεῖς καί νά ἀπλώνει, πρὸς κάθε κατεύθυνση, τό γλυκό φῶς τοῦ Παραδείσου.

Ο ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΡΙΔΟΣ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Δεκαπενθήμερο Δελτίο

Ἑκκλησιαστικῆς Ἐνημέρωσης

Κωδικός 2360

Ἰδιοκτήτης - Ἐκδότης

ὁ Μητροπολίτης

Ἀττικῆς καί Μεγαρίδος

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Διεύθυνση

19011 Αὐλῶν Ἀττικῆς

Τυπογραφεῖο Κωνσταντίνου Σανιδᾶ

Ἰωαννίνων 6, Μοσχάτο

ISSN 1790-482X

Ποιμαντικές ἐπισημάνσεις ἀπό τήν παγκόσμια Ὁρθοδοξία.

Ἄνατρέφοντας παιδιά μέ φόβο Θεοῦ (III)

3. Ἀγάπη μεταξύ τῶν γονέων

Τρίτο-δέν ἔχω τή δύναμη νά τό τονίσω, ὅσο θά ἔπρεπε-ἐμεῖς οἱ γονεῖς εὐεργετοῦμε τά παιδιά μας ὅταν ἀγαπᾶμε ὁ ἕνας τόν ἄλλο. Οἱ ψυχολόγοι μᾶς λένε ὅτι τό παιδί νιώθει πιά σημαντική τήν ἀγάπη μεταξύ τοῦ μπαμπά καί τῆς μαμᾶς παρά τήν ἀγάπη, πού ἔχουν γι' αὐτό. Τά παιδιά ἐνστικτωδῶς διαισθάνονται ὅτι ἂν ἡ ἀγάπη μέσα στό γάμο σπάσει, δέν θά ἀπομείνει πιά πολλή οὔτε γι' αὐτά.

Αὕτη ἡ ἀγάπη περιγράφεται θαυμάσια στήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή, κεφ. ε'. Τμῆμα τῆς διαβάζεται στήν Ὁρθόδοξη ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου: «οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καί ὁ Χριστός ἠγάπησε τήν ἐκκλησίαν καί ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς» (στιχ. 25). Αὐτό σημαίνει, νά ἀγαπᾶμε τίς συζύγους μας τόσο,

ὥστε νά πεθαίνουμε γι' αὐτές. Στό γάμο γινόμαστε μάρτυρες ὁ ἕνας πρὸς χάρη τοῦ ἄλλου. Αὐτό συμβολίζουν τά στέφανα τοῦ γάμου. Εἶναι στέφανα μαρτυρίου. Ἄλλά καί κάτι ἀκόμα. Παραπέμπουν στή στέψη τῶν βασιλέων. Στό γάμο τοῦ μικρότερου γιοῦ μου ἔδωσα στό ζευγάρι τήν ἐξῆς παραίνεση: «Πέτρο, νά συμπεριφέρεσαι σ' αὐτήν σά σέ βασίλισσα! Χριστίνα, νά συμπεριφέρεσαι σ' αὐτόν σά σέ βασιλιά!». Αὕτη ἡ παρομοίωση, μοῦ φαίνεται, ταιριάζει πολύ.

Δέν νομίζω ὅτι ἡ τρυφερότητα μεταξύ τῶν συζύγων ἔχει ἡμερομηνία λήξεως. Ἡ σύζυγός μου Μαίριλιν καί ἐγὼ πηγαίνουμε πότε πότε κάπου μόνοι μας, καί εἶμαστε 45 χρόνια παντρεμένοι. Ἄν νιώθετε τήν ἀνάγκη νά ξεσκάσετε, πηγαίnete οἱ σύζυγοι κάπου μαζί, μιλήστε καί ἀκοῦστε ὁ ἕνας τόν ἄλλο μέ ἀγάπη. Πρὶν παντρευτῶ εἶχα ἕνα φίλο, πού

είχε μεγάλη ψυχική έπαφή μέ τή γυναίκα του. Τόν ρώτησα: «Πώς τά καταφέρνεις;». Καί ή συμβουλή του: «Βρές κάτι τί, πού θά τής ἄρεσε καί κάνε το». Στή Μαίριλυν ἄρέσουν τά ψώνια. Στά πρῶτα χρόνια τοῦ γάμου μας, πού δέν εἶχαμε ἄρκετά λεφτά, πηγαίναμε στά μαγαζιά, ὅταν εἶχαν κλείσει, καί βλέπαμε τίς βιτρίνες. Καί τώρα, ὅταν κάποια μέρα ἔχω κάπως ἄνεση χρόνου, τῆς λέω: «Τί θά σ' ἄρεσε νά κάνουμε σήμερα;». Συχνά μού ἀπαντᾷ: «Πᾶμε γιά κάνα ψώνιο;». Κατεβαίνουμε στό ἐμπορικό κέντρο, χαζεύουμε βιτρίνες, καί ἀγοράζουμε κάνα δωράκι γιά τά ἐγγόνια μας.

Τά ἀνδρόγυνα κάνετε συνεχῶς τήν ἀγάπη σας πιά βαθειά, καί μήν ἀφήνετε τήν τρυφερότητα μεταξύ σας νά ξεθωριάζει.

4. Καθοδήγηση καί σωφρονισμός χωρίς θυμούς.

Υπάρχουν φορές, πού κάτι δέν πάει καλά μέ τά παιδιά, ἢ μάλλον πάει πολύ ἄσχημα. Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι κανένα ἀπό τά ἐξι μας παιδιά δέν ἔχει γλιτώσει τό ξύλο. Καί ὅτι, στό θέμα αὐτό, οὔτε ἐγώ ὁ μπαμπάς οὔτε ἡ μαμά ὑπῆρξαμε ἀλάθητοι. Δέν ξέρω οἰκογένεια στήν ὁποία νά συμβαίνει κάτι τέτοιο. Κοιττάζοντας τώρα τό παρελθόν, θά ἔλεγα ὅτι τρία ἀπό τά παιδιά μας ἦταν πιά εὐκολα στήν ἀνατροφή τους ἀπό τά ἄλλά τρία, πού ἦταν

ἀτίθασα. Ὅταν ἔδειχναν πείσμα κατά τά ἐφηβικά τους χρόνια, ἔλεγα στή σύζυγό μου Μαίριλυν: «Θυμήσου, πώς εἶμαστε ἐμεῖς σ' αὐτή τήν ἡλικία». Ἦμωνα δύσκολος ἔφηβος, κάπως ἔτσι, ὅπως ἦταν τά παιδιά μας.

Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης λέει: «*Ἐχάρην λίαν ὅτι εὗρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ*» (Β' Ἰωαν. 4). Ἀλλά καί τό ἀντίθετο ἀληθεύει. Δέν ὑπάρχει μεγαλύτερος πόνος γιά τό γονιό ἀπό τό νά βλέπει παιδιά του νά μήν περπατοῦν «ἐν ἀληθείᾳ». Εἶχαμε κάποια ταρακουνήματα στήν οἰκογένειά μας. Ὑπῆρξαν νύχτες, πού ἡ σύζυγός μου καί ἐγώ ξεσπάγαμε σέ δάκρυα. Δέν μᾶς κόλλαγε ὕπνος. Ἦλεγα: «Κύριε, ὑπάρχει φῶς στό τέρμα αὐτοῦ τοῦ τοῦνελ;».

Ἐνας στίχος τῆς Π. Διαθήκης, πού ἀπομνημόνευσα νωρίς, καθώς ἔγινα πατέρας, ἦταν τό Παρ. κβ' 6 (κατά τό ἐβραϊκό, δέν ὑπάρχει στους Ο'): «ἐκπαίδευσε ἕνα παιδί νά πάρει τό δρόμο, πού πρέπει νά πορευθεῖ, καί ὅταν μεγαλώσει δέν θά τόν ἐγκαταλείψει». Ἐπιτρέψτε μου νά πῶ ἀπό τήν πείρα μου, ὅτι αὐτή ἡ διαπίστωση, πού προέρχεται ἀπό τό Θεό, εἶναι πέρα ὡς πέρα ἀληθινή. Ὑπῆρξαν ἡμέρες, πού προβληματίζομωνα ἄν ἡ οἰκογένειά μας φτάσει μπροστά στό Θεό χωρίς ἀπώλειες. Εὐχαριστῶ τό Θεό καί γιά τή μετάνοια, πού μᾶς ἀξίωσε νά δεῖξουμε, καί γιά τή συγγνώμη Του, καί γιά τήν ἀποκατάστασή μας μέ-

σα στή χάρη Του.

Ἀμέσως μετά τις παραινέσεις του για τό γάμο στό κεφ. ε΄ τῆς πρὸς Ἐφεσίους, ὁ Ἀποστ. Παῦλος συνεχίζει ἀναφερόμενος στίς σχέσεις γονέων-τέκνων: «*Τά τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστὶ δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ* (μέ τὴν ὑπόσχεση), *ἵνα εὖ σοὶ γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς*» (Ἐφ. στ΄ 1-3). Μιά ἀκόμα δεσμευτικὴ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ: ἂν τό παιδί ὑπακούει στοὺς γονεῖς του θά ζήσει καλά καὶ πολλά χρόνια. Ἔτσι ἐμφυτεύουμε στά παιδιά τὴν ὑπακοή.

Εἶναι χρήσιμο νά καθόμαστε πότε πότε μέ τὰ παιδιά μας καὶ νά τοὺς ὑπενθυμίζουμε τό πόσο σημαντικό εἶναι νά ὑπακοῦνε στό μπαμπά καὶ στή μαμά. Γιατί ἂν τὰ παιδιά δέν μάθουν νά ὑπακοῦνε στοὺς γονεῖς τους δέν πρόκειται νά μάθουν νά ὑπακοῦνε οὔτε στό Θεό. Οἱ συνέπειες τότε θά εἶναι τρομερές καὶ σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἄλλη. Ἐνας λόγος, λοιπόν, γιὰ τὸν ὅποιο ὑπακοῦμε στό μπαμπά καὶ στή μαμά, εἶναι ὅτι ἔτσι μαθαίνουμε νά ἀκολουθοῦμε τὸν Κύριο.

Ὁ ἐπόμενος στίχος μᾶς δείχνει τὴν ἄλλη ὄψη τοῦ νομίσματος: «*Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδίᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου*» (Ἐφ. στ΄ 4). Δέν ξέρω ἂν ἦταν δική μου ιδέα, (λίγα πράγματα ἀπ' ὅσα κάνω εἶναι ἐντελῶς πρωτότυπα), ἀλλά,

ὅταν ἤθελα νά νουθετήσω τίς κόρες μας θά τις ἔπιανα τρυφερά ἀπὸ τό χέρι. Τὸν πρῶτο καιρό, πού ἔγινα πατέρας, θά τις κάθιζα στήν καρέκλα καὶ ἐγὼ σέ μιά ἄλλη ἀπέναντί τους. Κάποτε, ὅμως, εἶπα μέσα μου: «Ὁ τρόπος αὐτός δέν ἐκφράζει αὐτό, πού θέλω νά πῶ». Ἔτσι ἀργότερα, θά καθόμουνα δίπλα τους στόν καναπέ, θά τοὺς κρατοῦσα τό χέρι, θά τις κοίταζα στά μάτια καὶ θά τοὺς ἔλεγα αὐτό, πού ἤθελα νά κάνουν.

Δύο ἀπὸ τίς κόρες μου ἦρθαν, μόλις ἐνηλικιώθηκαν, ἢ μιά τελείως ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν ἄλλη, καὶ μέ εὐχαρίστησαν, πού τοὺς κρατοῦσα τό χέρι, ὅταν τις συμβούλευα. Καὶ οἱ δύο εἶχαν φίλες, πού οἱ πατεράδες τους τις ἐξόργιζαν γιατί τις συμβούλευαν μέ τρόπο μᾶλλον πολύ βίαιο. Θά σᾶς προέτρεπα, ἐσᾶς τοὺς πατέρες, νά ἀποφεύγετε νά συμβουλευετέ ἢ νά σωφρονίζετε τὰ παιδιά σας μέ τρόπο, πού νά τὰ κάνει νά θυμώνουν. Καὶ μετά ἀπὸ τίς συμβουλές σας, ἀγκαλιάστε τα καὶ δεῖξτε τους ὅτι τὰ ἀγαπᾶτε.

Ἀνακάλυψη τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.

Ἄς δοῦμε καὶ πάλι τό Παρ. κβ΄ 6. «Ἐκπαίδευσε ἓνα παιδί νά πάρει τό δρόμο, πού πρέπει νά πορευθεῖ, καὶ ὅταν μεγαλώσει δέν θά τὸν ἐγκαταλείψει». Μέ τὴ φράση, «τό δρόμο, πού πρέπει νά πορευθεῖ», δέν μιλά

για τὸ δρόμο, πού ἐσύ θέλεις νά ἀκολουθήσει. Μᾶλλον πρόκειται γιὰ τὸ δρόμο, πού ὁ Θεός θά ἤθελε νά βιδίσει. Μὲ ἄλλα λόγια, λαμβάνοντας ὑπόψη τὰ χαρίσματα τοῦ συγκεκριμένου παιδιοῦ, τὴ συναισθηματικὴ του συγκρότηση, τὴν προσωπικότητά του, τὴ νοητικὴ του ἱκανότητα, τὴν κλήση του, βοήθησέ το νά βρεῖ τὸ δρόμο, πού ὁ Θεός ἔχει ἐτοιμάσει γι' αὐτό.

Χαίρομαι πραγματικά, πού ὁ γιός μου Πέτρος φοιτᾷ σέ ἱερατικὴ σχολή γιὰ νά γίνει ἱερέας καὶ ὁ σύζυγος τῆς κόρης μου Γουέντυ εἶναι Ὁρθόδοξος Διάκονος. Ὅμως, εἶμαι ἐξ ἴσου εὐχαριστημένος μέ τόν Γκρέγκ, πού εἶναι ἐμπορευόμενος, ἢ μέ τὴν Τέρι, πού εἶναι μητέρα πέντε παιδιοῦν, ἢ μέ τὴν Τζίντζερ καὶ τὴν Χάιντι, πού ἐργάζονται ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νά βοηθήσουν τους ἄντρες τους νά θρέψουν τὰ ἀγόρια τους.

Ἐπαναλαμβάνω, τὸ καθήκον μας ὡς γονέων εἶναι νά ξεδιαλύνουμε μαζί μέ τὰ παιδιά μας τί ὁ Θεός θέλει νά κάνουν καὶ τότε νά τὰ προετοιμάσουμε γι' αὐτό τὸ δρόμο. Ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν ἡ κλήση τους εἶναι πρὸς τίς ἐπιχειρήσεις, ἢ τὰ νομικά, ἢ τὸ ἐμπόριο, ἢ τὴν ὑπηρεσία μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐπιθυμία μας πρέπει νά εἶναι νά τὰ δοῦμε νά προσφέρουν ὅ,τι καλύτερο μπορούν γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ὅλοι μας μπαίνουμε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστοῦ μέ τὴ βάπτισή μας. Ὅλοι μας καλούμαστε νά Τὸν ὑπηρετήσουμε εἴτε ὡς λαϊκοί, εἴτε

ὡς κληρικοί. Ἐπομένως, ὅ,τι καὶ ἂν κάνουμε, ὁ στόχος εἶναι νά τὸ κάνουμε πρὸς δόξαν Θεοῦ.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βήματα, πού προσπαθήσαμε νά κάνουμε στὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιοῦν μας. Δόξα τῷ Θεῷ, αὐτὰ τὰ μέτρα ἔφεραν καρπούς. Σ' αὐτὴ τὴ φάση τῆς ζωῆς μας εἶναι ὑπέροχο, τώρα πού μείναμε οἱ δύο μας μόνοι στό σπίτι, καὶ σκεπτόμαστε τὰ περασμένα, νά εὐχαριστοῦμε τόν Κύριο γιὰ τὰ παιδιά μας, τοὺς/τίς συζύγους τους καὶ τὰ ἐγγόνια μας, πού εἶναι ὅλοι τους πιστοί. Δέν ὑπάρχει τίποτα καλύτερο ἀπ' αὐτό.

Δέν σημαίνει, ὅμως, καθόλου ὅτι δέν πρόκειται νά ὑπάρξουν ἄλλα προβλήματα μέ τὰ παιδιά μας. Εἶμαι ἀφελής, ἀλλά ὄχι τόσο ἀφελής, ὥστε νά πιστεῦω κάτι τέτοιο. Μπορεῖ νά ἔρθουν καὶ ἄλλα χτυπήματα στὴ ζωὴ μας. Ἀλλά, ὅπως ὁμολογοῦμε κατὰ τὴν ἱερολογία τῶν γάμων: «εὐχαί (προσευχές) γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων». Αὐτὰ τὰ χρόνια, λοιπόν, δέν εἶναι γιὰ τὴ σύζυγό μου καὶ μένα καιρός ἀνταποδόσεως. Εἶναι καιρός θερμῆς προσευχῆς καὶ δοξολογίας πρὸς τὸ Θεό.

(Τέλος).

π. Πέτρος Gillquist.

